

JEOPOLİTİK HASSASİYET VE TÜRK BİRLİĞİ

Yard. Doç. Dr. Zekeriya ÇALIŞKAN

İnönü Üniversitesi Malatya Sağlık Yüksekokulu Öğretim Üyesi

e-mail: zekeriya.caliskan@inonu.edu.tr

Öz

Bu çalışma, Türkiye ve Türk Dünyasının jeopolitik konumunu inceleyerek ve tarihsel geçmişini değerlendirerek bugün bir Türk Birliği kurma düşüncesinin önemini ele almaktadır. Türkler, ABD ve AB ülkeleri gibi yalnızca ulusal çıkarlar temelinde oluşturulan birliklerde hiçbir zaman gerçek anlamda yeterince mutlu olmamışlardır. Ulusal çıkarları için manevi ve kültürel değerlerini ikinci plana almak zorunda kaldıkları zamanlarda ise, güvenle sırtını döndükleri milletler tarafından hayal kırıklığına uğratılmışlardır. Özellikle Türkiye Türkleri, tarihsel geçmişinde kendilerinin kendilerinden başka gerçek dostu olmadığını gösteren acı deneyimler yaşamıştır. Bu nedenle Türkiye'nin bir Türk Birliğini yaratma doğrultusundaki inancını asla kaybetmemelidir. Çalışmamız bunu gerektirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitik, Türk Birliği, Türkiye, Türkler, Türk Dünyası.

GEOPOLITICAL SENSITIVITY AND TURKISH UNION

Abstract

This study examines the geopolitical status of Turkish world and its historical background and discusses the importance of establishing a Turkish Union. The Turks have never been really satisfied with unions such as the USA and the EU, which were formed based on national interests. When they neglected moral and cultural values for the sake of national interests, Turks have been disappointed by the nations they have trusted in. Especially Turkey Turks have experienced events which have shown that their only friend is another Turk. Therefore, Turkey should never lose its faith in establishing a Turkish Union. This study discusses the reasons of this aim.

Key Words: Geopolitics, Turkish Union, Turkey, Turks, Turkish World

Giriş

Jeopolitik, belli bir coğrafyanın siyasi açıdan ele alınışı ya da coğrafyanın siyasete yön vermesidir. Jeopolitiğin isim babası ve aynı zamanda 'jeopolitik' terimini ilk kullanan Rudolf Kjellen'a göre jeopolitik "coğrafi teşekkül veya mekân içinde, ilmi olarak devletin tetkikidir. Devlet varlığının tabiat kanunları ve insanların davranışları açısından tetkik ve kıymetlendirilmesidir."¹ Yeryüzündeki belirli coğrafi bölgeler dünya siyasetini etkilemekte ve yönlendirmektedir. Tarihin farklı çağlarında farklı coğrafyalar önem kazanmış ve dünya siyasetine yön vermiştir. Fakat bazı coğrafyalar var ki çok eski çağlardan bugüne önemini hiç yitirmemiş ve dünyayı etkilemiştir. Bugünün önemli coğrafyalarının başında Orta Asya (Türkistan) ve Orta Doğu gelmektedir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında bu iki bölgenin jeopolitik önemi son derece artmış ve küresel güçlerin bu bölgelere yönelmelerine neden olmuştur.

1-Jeopolitik ve Türk Dünyası

Çalışmamızda bu bölgelerden Batılıların 'Orta Asya' olarak adlandırdıkları, bizlerin ise 'Türkistan' olarak adlandırdığı bölgenin jeopolitiğinin önemine ve üzerinde yaşayan Türk cumhuriyetlerinin durumuna değineceğiz. Ayrıca Türk Dünyası olarak kabul gören Türkistan'daki beş ülke (Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan, Tacikistan), Doğu Türkistan ve Afganistan'ın bir kısmı, Türkiye ve Azerbaycan'ın jeopolitik konumlarını ve sahip oldukları stratejik konumları kurulması kaçınılmaz gözükken bir Türk Birliği düşüncesi üzerinde duracağız. Bir Türk Birliği'nin kurulması neden önemlidir sorusuna cevap bulmaya çalışacağız. Bir Türk Birliğinin kurulması sürecinde ne gibi zorlukların ve engellerin ortaya çıkabileceğini, böyle bir birliğin kurulması karşısında dünya güçlerinin yaklaşımlarını ne olabileceğine ilişkin saptamalar yapacağız.

Türkistan, Azerbaycan ve özellikle Türkiye jeopolitik açıdan çok önemli coğrafi merkezlerdir. Bu yüzden coğrafi konumları bu ülkelere birçok konuda avantajlar sağlarken aynı zamanda bu ülkeleri duyarlı hale getirmekte ve pek çok tehditle yüz yüze bırakmaktadır. Milletler coğrafyalarını ve komşularını seçmek gibi bir şansa sahip değillerdir. Milletler genellikle ortaya çıktıkları bir coğrafi merkez çevresinde gelişir ve yayılırlar. Coğrafyasını değiştirebilen pek fazla bir millet yoktur. Ancak Türk milleti farklı coğrafyadan gelerek yeni bir coğrafyada yerleşmiş, yayılmış ve devletler kurmuştur. Türk tarihinde tek bir coğrafi mihver, tek bir coğrafi odak yoktur. Türkler bir mihverden yayılmış, fakat tarih boyu birçok mihver, jeopolitik odak noktası oluşturmuşlardır. Türkler, coğrafyalarını seçen ve coğrafyaya meydan bir okuyan millettir² ve tarih sahnesine ilk çıktıkları günden bugüne pek çok devlet kurmuşlardır. Bu devletlerin çoğu büyük devletlerdir. Hatta on altı büyük imparatorluk kurmayı başarmışlardır. Adlarını burada sayamayacağımız bu devletlerin sayısı mevcut bazı tarihi kaynaklara göre 113 olup

¹ İlhan, Suat, Jeopolitik Duyarlılık, Ötügen Yayınları, İstanbul, 2003, s. 35

² İlhan, Suat, Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın Jeopolitiği, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1993, s. 138.

bazı kaynaklara göre 125'i geçtiği ve bazı kaynaklara göre de 180'i bulduğu kabul edilmektedir.³

Bilinen ilk büyük Türk devleti Hun imparatorluğudur. Hun İmparatorluğu çok geniş bir coğrafyaya hükmetmiş ve özellikle Mete Han döneminde imparatorluğun sınırları Japon denizinden Hazar denizine kadar geniş bir bölgeyi kapsamıştır. Hun'lardan günümüze kadar kurulan Türk devletlerinin pek çoğunda hep bir Türk Birliği oluşturma düşüncesi ve çabası var olmuştur. Örneğin, Oğuz destanında Türk Milletinin ilk atası, Yafes'in büyük oğlu Türk'ün İdil-Yayık Irmakları bölgesinden doğuya hareketle Isıĝ Göl civarını karargah seçtiği, onun soyundan birçok kuşak sonra gelen Karahan oğlu Oğuz Han'ın bütün Türk boylarını Tatar'ı, Moğol'u bir bayrak altında topladığı, Türk Birliği'ni kurduğu; Moğolistan'ı, Çin'i, Maçin'i, Doğu ve Batı Türkeli'ni, Tibet'i, İdil-Ural'ı, Kıpçaken'i, Horasan'ı, İran'ı, Irak'ı Acem'i, Irak'ı Arab'ı, Azerbaycan'ı, Ermen'i, Şam'ı, Mısır'ı, Hindistan'ı egemenliğine aldığını bildiren kayıtlar Türk Dünyası kavramının Türk kültür geleneğindeki kıdemini göstermektedir.⁴ Oğuz destanında tarif edilen bu bölgenin sınırları, Asya, Doğu Avrupa ve Orta Doğu'ya kadar uzanmaktadır. Dikkat edilecek olursa Türk devletlerinin kuruldukları ve egemenlik sürdükları coğrafyalar; coğrafyacı Mackinder'in tarihin coğrafi eksenini, dünyanın eksenini dediği alan, Türklerin ana yurdudur ve Türk tarihinin büyük mekânıdır.⁵

Türk dünyasının ve jeopolitiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için Ön-Türklerin doğduğu coğrafyanın da özenle incelenmesi gerekir. Ön-Türklerin, yani Sümerlerin, Kimmerlerin, Anav, Kelteminar kültürlerinin, İskitlerin doğduğu alan, Avrasya coğrafyasıdır. Burada kastedilen Avrasya, Anadolu ve Mezopotamya'yı da kapsamaktadır. Ancak daha sonraki dönemde, Hunlar ile birlikte, Türklerin Anadolu ve Mezopotamya'dan Asya'ya çekildikleri ve bu alanla sınırlı ve dünya siyaseti ölçeğinde ilgilendikleri bilinmektedir. O günlerin yeni sürecinde, bu günkü Moğolistan ile Çin Seddi kuzeyi arasındaki alandan Karaorman Avrupası'na ve Balkanlar'a kadar uzanan geniş stepleri kapsayacak şekilde, Avrasya üzerinde egemenlik kurdukları görülür. Ancak, Çin İmparatorluğu karşısında tedrici, fakat kesin bir yenilgiye uğrayarak bir anlamda Göktürkler dönemi sonunda Batı'ya doğru itilen Türkler, Uygurlar ile birlikte, siyasi ağırlıklarını bugünkü Moğolistan'dan Türkistan'a kaydırmışlardır. Karahanlı ve Gazneliler ile Türkistan-Hindistan-İran üçgeninde hâkimiyet kuran Türkler, Dandanakan Savaşı'nın (1040) Selçuklulara yolu açmasıyla İran Platosu üzerinden Anadolu'ya tekrar ulaşmışlardır.⁶

Selçuklu Devleti'nin kuruluşu, Orta Asya'da, Yakın ve Orta Doğu'da, Kafkas-ötesinde ve küçük Asya'daki feodal ilişkilerin gelişiminde çok etkili olmuştur. Bu önemli olay, doğu ülkeleri açısından tarihin diğer objektif sonuçlarını

³ Özey, Ramazan, "Tarihte Türk Devletleri Coğrafyası", Sosyoloji Yıllığı-Kitap 15, İstanbul, 2006, s. 515.

⁴ Özdağ, Muzaffer, Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği, Toplu Eserler-4, Avrasya-Bir Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s. 195.

⁵ Özdağ, Muzaffer, a.g.e., s. 171.

⁶ Özdağ, Ümit, "Türk Tarihinin ve Geleceğinin Jeopolitik Çerçevesi", Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Sayı: 3, Ankara, s.4.

da beraberinde getirmiştir. IX-XII. Yüzyıllarda Kafkas-ötesi ve Anadolu'ya göç eden Oğuz ve Türkmen boyları, özellikle Azerbaycan ve Anadolu'nun Türkleşmesini sağlamışlardır. Orta Asya, İran ve Afganistan sınırları içinde kalan Oğuz boyları ise, buradaki Türkmen toplumunun oluşumuna önemli katkılarda bulunmuşlar ve Oğuzların önemli bir kısmı da Kazak, Özbek, Kara Kalpak, Başkurt ve Tatarlara karışmışlardır.⁷

Anadolu'da Selçuklulardan sonra bir uç beyliği olarak kurulan Osmanlı beyliği zamanla bir imparatorluk haline gelmiş ve özellikle 1453-1683 yılları arasında dünyanın süper gücü olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlü döneminde Batı gücünün doğu ile ilişkisi kesilmiştir. Ayrıca Türkler Selçuklulardan itibaren Hıristiyanlık ve Musevilik tarafından mukaddes kabul edilen toprakların da yönetimini ele geçirmişlerdir. Bu sebeplerle Türklere karşı asırlar süren ve birçok düşünüre göre bitmemiş olan Haçlı Seferleri dönemi başlamıştır.⁸ Ancak Osmanlı Devleti, 1683 yılından sonra süper güç konumunu kaybetmeye başlamış, batıdan Almanlar, kuzeyden Ruslar, güneyden de İngilizler kuşatma altına almışlardır. Bu kuşatmada çember, özellikle 1878 yılından sonra giderek Osmanlı'nın aleyhine daralmıştır.⁹ Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmeye ve gerilemeye başlamasıyla birlikte Avrupalılar doğuya yönelmiş ve buraları sömürgeleştirmişlerdir. Uzun yıllar buralarda hâkimiyet kurmuşlar ve sonunda Osmanlı Devleti'nin elinde kalan son topraklar da gizli anlaşmalarla paylaşılmış ve I. Dünya Savaşı Batılıların Osmanlı topraklarından pay alma mücadelesi olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin yakın komşusu Rusya'nın bu topraklarda pek çok hedefi olduğunu görmekteyiz. Bu hedefleri Yusuf Akçura şöyle ifade etmektedir:

“Rusya, boğazlara, Anadolu ve Irak'a, İstanbul ve Balkanlar'a, mukaddes topraklara malik olmak, böylece siyasi, iktisadi, milli ve dini maksadına erişmek peşinde idi. Boğazları elde etmekle, donanmasına Karadeniz gibi mahfuz ve büyük bir liman temin edecek, beynelmilel en mühim ticaret yollarından sayılan Akdeniz'e serbestçe çıkacak ve sonra o muhkem pusudan istediği zaman atılarak zamanımızın Hint kervanlarıyla onların muhafızları olan İngiliz ticaret ve harp gemilerine taarruz ile Birleşik Krallığın en zengin sömürgesinin yolunu kesebilecek, kısacası öteden beri göz diktiği Hind'i, garbindan bir derece daha kuşatmış olacak, Anadolu'ya sahip olmakla dünyanın en münbit ve mahsuldar kıtasını hükümü altına alacak, Irak'a kadar sarkarak bütün garbı Asya'yı eline geçirdiği gibi Hind'in garp kapılarına dayanmış olacaktır.”¹⁰

Ancak Bolşevik ihtilaliyle Rusya savaştan çekilmek zorunda kalmış ve bu emellerini bir süre erteleme durumunda kalmıştır. Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşında pek çok cephede aynı anda savaşmış, ancak savaşın kaderini değiştiren en önemli gelişmeler Çanakkale cephesinde yaşanmıştır. Şöyle ki; “Çanakkale muharebelerinde kıyılarına yapılan çıkarmanın durdurulması ve savunmanın

⁷ Agacanova, S. G., Oğuzlar, Selenge Yayınları, İstanbul, 2003, s. 10.

⁸ İlhan, Suat: Jeopolitik Duyarlılık, Ötügen Yayınları, İstanbul, 2003, s. 73.

⁹ Çora, A. Nazmi, Birleşik Türk Devletleri, Q-Matris Yayınları, İstanbul, 2004, s. 148.

¹⁰ Akçura, Yusuf, Üç Tarz-ı Siyaset, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1976, s. 29.

omurgasının teşekkülü Mustafa Kemal'in başarısıyla gerçekleşmiş ve I. Dünya Harbi'nin birkaç yıl uzamasında etkili olmuş, Çarlığın yıkılmasını en azından hızlandırmış, sonuç olarak bir muharebe, dünyanın kaderini etkilemiştir. Yaptığımız bu muharebelerin ve harplerin dünyanın kaderini bu ölçüde değiştirmesinin en önemli sebeplerinden birisi, cereyan ettikleri coğrafyadır. Çanakkale muharebeleri, coğrafi konumu sebebiyle Çanakkale Boğazı üzerinde yapılmış ve dünya tarihinin akışını coğrafi özelliği sebebiyle bu ölçüde etkilemiştir."¹¹

I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş sayılan Türklerin verdikleri kurtuluş mücadelesi de yine dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir. Batılılar, Kuzey Afrika'daki ve Asya'daki sömürgeciliklerine Türklerin yenilgileriyle başlayabilmiş, sömürgelerin sömürge olmaktan kurtulmaları da Türklerin savaş başarısı ve öncülüğü ile Türk kurtuluş hareketiyle mümkün olabilmıştır. Viyana'dan dönüş Sakarya'da geri çevrilebilmiştir. Bu sebeple Sakarya Meydan Muharebesi yalnızca Türk tarihinin değil, dünya tarihinin de büyük bir dönüş, büyük bir doruk noktasıdır. Bu noktada değişen, Türk milletinin kaderiyle doğunun mazlum milletlerinin kaderi, "¹² olmuştur.

Türklerin yaşadığı ve hüküm sürdüğü coğrafyalar dünya tarihinin her döneminde büyük bir jeopolitik öneme sahip olmuş ve bu nedenle küresel güçlerin hedef bölgeleri olmuştur. Bir imparatorluğun mirasçısı olan Türkiye Cumhuriyeti'nin bulunduğu coğrafi bölgenin jeopolitiği geçmişte olduğu gibi bugün de büyük bir öneme sahiptir. Dünyada iki kıtada toprağı bulunan üç ülkeden biri Türkiye, diğer ikisi de Rusya Federasyonu ve Mısır'dır. Türkiye'nin önemli bir diğer özelliği de üç kıtayı, yani Asya, Avrupa ve Afrika'yı birbirine bağlayan konumudur. Bu nedenle Türkiye coğrafyası üzerindeki her gelişme bölgesel ve küresel güçler için çok önemli bir konuma sahiptir. Ayrıca Türkiye bir sınırlar ülkesi olması açısından da önemlidir. Türkiye jeopolitiğinin önemli bir özelliği de birçok konuda sınır ülkesi konumunda olmasıdır. Türkiye jeopolitik açıdan Asya ile Avrupa'nın sınırında olup, Asya'nın Avrupa komşusu, Avrupa'nın da Asya komşusudur. Nato ile Varşova Paketi'nin sınırında yaşamıştır; çok partili sistemlerle, tek partili yönetim sistemlerinin sınırındadır. Kollektif ekonomik sistemle liberal ekonomik sistemin sınırında bulunan bir ülke olup Müslümanlık ile Hıristiyanlığın sınırındadır. Doğu kültürü ile batı kültürünün ve farklı ideolojik uygulamaların sınırındadır.¹³ Bir sınırlar ülkesi olması, Türkiye için avantajlı bir durum olmakla birlikte kimi zaman da sıkıntı ve sorunlara neden olmaktadır.

Türkiye coğrafyası bir kenar devlet görünümüne sahip olmakla birlikte, sahip olduğu komşularının sayısının çokluğu nedeniyle bir kıta içi devlet duyarlılığına ve sorunlarına sahiptir. Kalpgâhın bitişiğinde ve ilk kenar kuşağın önemli bir noktası üzerinde bulunmaktadır. İngiliz jeopolitikçi H. MacKinder, Rusya Avrupası ve Orta Asya'yı merkez bölgesi olarak benimsemiş ve Avrupa, Türkiye, İran, Afganistan, Çin ve Kore'yi ilk kenar ay olarak

¹¹ İlhan, Suat, *Jeopolitik Duyarlılık*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003, s. 74-75.

¹² İlhan, Suat, a.g.e., s.74.

¹³ İlhan, Suat, *Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın Jeopolitiği*, Türk Kültür Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1993, s. 142.

değerlendirmiştir. Coğrafi bölünmeye dayanan ikinci jeopolitik teori olan Spykman'ın kenar kuşak teorisi de MacKinder'in yaptığı coğrafi bölümü esas almakta, ancak merkez bölgesini ikinci derece önemli görmekte, coğrafi konumu ve sahip olduğu kaynakları sebebiyle kenar kuşağı daha önemli olarak değerlendirmektedir.¹⁴

Bulunduğu önemli jeopolitik konumu Türkiye'yi dikkatli stratejik politikalar üretmeye zorlamaktadır. Türkiye gibi diğer Türk cumhuriyetleri de jeopolitik öneme sahip bir coğrafyada bulunmaktadırlar. Orta Asya, jeopolitik değeri büyük olan, geniş bir sahaya ve stratejik değerde yeraltı ve yer üstü kaynaklara sahiptir. Bu durum bölgenin duyarlılığını artırıyor ve ilginin üzerinde toplanmasına, mücadelelere konu olmasına sebep olmaktadır. Bu durum bağımsızlığın sağlanmasını ve korunmasını güçleştirmektedir ve güçlü siyasi birlikler kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Diğer taraftan bölgede kurulacak zayıf siyasi birliklerin yaşama şansı da zayıf olacağı gözönünde bulundurulmalıdır.¹⁵ Bu nedenle hem Türkiye'nin hem de diğer Türk devletlerinin geleceklerini güvence altına almaları için önemli politikalar üretmeleri ve birlikte hareket etmeleri gerektiği düşünülerek, bir Türk Birliği kurmaları gerekmektedir.

2-Türk Birliği Projesinin İmkamı

Bir Türk Birliği kurma fikri, Osmanlı Devletinin son dönemlerinden bu yana pek çok düşünürün gündeminde olmuş ve bunun için çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. Bu faaliyetlerin en önemlilerinden biri İsmail Gaspıralı'nın "*Dilde Birlik*" fikridir. Gaspıralı, dünya Türklüğünün anlayabileceği ortak bir dilin önemi üzerinde durmaktadır. Ona göre, bütün Türklerin birlik olabilmesi, öncelikle cemaat olma fikrinden kurtulup millet olma fikrine sahip olmalarına bağlıdır. Aynı ayrı lehçeler kullanmanın dilde birliğe engel olduğunu, millet olabilmek için ortak bir edebi dil olması gerektiğini savunmaktadır.¹⁶ Zira dil, kitleler üzerinde büyük psikolojik tesirler yapan ve hangi camiaya mensup olursa olsun insanları birbirine yaklaştırmakta sihirli rolü olan bir vasıttır.¹⁷

Gaspıralı'dan uzun bir dönem sonra özellikle 1990'larda Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlığını kazanmasından sonra dilde birlik fikri, Türkiye Türklüğü bilim adamları önderliğinde, özellikle de Türk Dil Kurumu'nun gayretleriyle yeniden başlamakla birlikte, bunun gerçekleşmesi bu güne kadar mümkün olamamıştır. Yapılan toplantılarda, prensipte böyle bir uygulamaya geçilmesinin gerekli olduğu kararı alınmış; ancak uygulamaya geçilememiştir.

Çünkü uygulamaya geçilebilmesi için hükümetlerin adım atması gerekmektedir. Aydınlar tarafından tartışılan bu husus, her nedense devletler

¹⁴ İlhan, Suat, *Jeopolitik Duyarlılık*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003, s. 77.

¹⁵ İlhan, Suat, *Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın Jeopolitiği*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1993, s. 162.

¹⁶ Toker, Mustafa, "İsmail Gaspıralı ve "Dilde Birlik" Fikri Üzerine", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, Konya 2004, s. 36.

¹⁷ Gültepe, Necati, *Turan (Turancılık Tarihinin Kaynakları)*, Turan Kültür Vakfı, İstanbul, Tarihsiz, s. 57.

tarafından gündeme getirilmemektedir. Bazı cumhuriyetlerin Latin esaslı alfabeyle geçtikleri görülmekle birlikte, bu alfabeler birbiriyle önemli farklılıklar göstermektedir. Türkmenistan ve Azerbaycan bugün fiilen Latin alfabesine geçmişlerdir. Ancak, bu cumhuriyetlerin alfabeleri Türkiye Cumhuriyeti'nin kullandığı alfabeden, özellikle ünlü sesler için kullanılan harfler açısından farklıdır. Yine de Kiril esaslı alfabe kullanmalarındansa böyle bir alfabe kullanmaları, bu iki cumhuriyetle Türkiye Cumhuriyeti'nin yakınlaşmasını biraz daha kolaylaştırması açısından faydalı olmuştur.¹⁸

Türk Birliğini oluşturma faaliyetlerinden bir diğeri ise Yusuf Akçura'nın Balkanlardan Çin'e kadar çeşitli ülkeleri kapsayan Türkçülük fikridir. Akçura, "*Üç Tarz-ı Siyaset*" adlı makalesinde Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük fikirlerini inceler. Osmanlı Devleti'nin kurtuluşunun ve bir birlik oluşturulmasının İslamcılık veya Türkçülük fikirlerinden biriyle olabileceğini ancak hangisinin daha yararlı ve uygulanabilir olacağını kestirmenin zor olduğunu belirtmektedir. Özetle, öteden beri zihinleri meşgul edip de, kişilerin kendi kendilerini ikna edecek cevabı bulamadıkları, 'Müslümanlık Türklük siyasetlerinden hangisi Osmanlı Devleti için daha yararlı ve kabil-i tatbiktir?' sorusu yine kişilerin karşısına durup cevap beklemektedir¹⁹ fikri meşhurdur.

Türkçülük fikriyle birlikte gelişen Turancılık daha geniş bir kapsama sahiptir. Türkçüler kendi dünyalarındaki bütün Türklerin hayal ettiği bir Turan ülkesinde toplanmasını ihtiva eden bir sistem düşünürler. Türkçülerin bu düşüncelerinin politikadaki yansıması ise Turancılık ismini almaktadır. Turancılık dünya yüzündeki bütün Türkleri en azından birbirinden haberdar olarak bir araya getirmektedir. Bu bir araya geliş de kuvvet doğuracağı için Türklük o günkü durumundan sıyrılarak tekrar eski itibarını kazanmış olacağı²⁰ muhakkaktır.

Ancak bir Türk Birliğinin kurulabilmesinin önünde pek çok engel vardır. Bu engeller ABD, Avrupa, Rusya, İran, Çin, Türkiye ve diğer Türk cumhuriyetlerinden kaynaklanan engellerdir. Bunlar aşılması inkânsız değil, ancak zordur. Aşılabilirdiği ölçüde ise bir Türk Birliği'nin kurulmasına imkân tanır. Türk dünyası, sınırları belli olmayan çok geniş kapsamlı bir olgudur. Bu sınırların belirlenememesinin temel nedeni, Türklerin yaşam alanlarıyla ilgilidir. Dünyanın pek çok yerinde Türk varlığı göz ardı edilemez bir gerçektir. Bu nedenle Türk Dünyası demek, bir anlamda tüm dünya demek olacaktır. Fakat yine de genel kabul görmüş bir Türk Dünyası vardır. Bu da bağımsızlığını ilan etmiş, Türkiye başta olmak üzere diğer Türk cumhuriyetlerini kapsamaktadır ve kısmen de Çin'in Sincan bölgesi, Afganistan'ın bir kısmı da bu dünyaya dâhil edilmektedir. Fakat Türk Dünyasının sınırlarını bu şekilde çizmek de dünyada yaşayan diğer Türkleri yok saymak demektir. Sınırları bu şekilde çizilmiş bu bölgenin dışında yaşayan çok sayıda Türk bulunmaktadır. Özellikle Rusya federasyonunda, İran'da, Almanya'da, Irak'ta, Balkanlarda yaşayan Türk nüfusu azımsanamayacak kadar çoktur. Bunların dışında yine ABD'de, Fransa'da, Suriye'de ve daha birçok yerde yaşamakta olan

¹⁸ Toker, Mustafa, "İsmail Gaspıralı ve "Dilde Birlik" Fikri Üzerine", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, Konya 2004, Konya 2004, s. 43-44.

¹⁹ Akçura, Yusuf, "*Üç Tarz-ı Siyaset*", *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, 1976, s. 36.

²⁰ Gültepe, Necati, *TURAN (Turancılık Tarihinin Kaynakları)*, Turan Kültür Vakfı, İstanbul, s.56.

bir Türk nüfusu vardır. Bu nedenle bir Türk Birliği oluşturma girişimi bu ülkelerdeki Türkleri de harekete geçirebileceğinden, başta Türk nüfusun yoğun olduğu ülkelerden Rusya federasyonu, İran, Almanya, Irak, Balkan ülkeleri ve diğerleri (ABD, Fransa) bu girişime tepki gösterecek ve engellemeye çalışacaklardır. Sonuç olarak Türk Cumhuriyetleri ve özellikle Türkiye pek çok ekonomik ve siyasi yaptırımla karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle Türk Birliği kurulurken bu durumun yaratacağı tehlike dikkate alınmalı, bu ülkelerle olan mevcut ilişkilerin korunmasını ve sürekliliğini sağlayacak politikalar üretilmelidir. Bu ülkelerden özellikle İran ve Rusya federasyonunun Türkistan'daki emelleri çeşitlilik gösterir.

Bugün Avrasya Balkanları'nda süren mücadele, Rusya, Türkiye ve İran olmak üzere üç komşu güç arasında geçmektedir. İleride Çin de bunların arasına katılabilir. Bu mücadelede olan, ama uzakta duran Ukrayna, Pakistan, Hindistan ve mesafeli Amerika da göz önüne alınmalıdır. Üç temel ve doğrudan olayların içinde yer alan rakip sadece jeopolitik ve ekonomik çıkar beklentileriyle değil güçlü tarihsel güdülerle de hareket etmektedirler. Her biri bir zamanlar siyasi ya da kültürel olarak bölgede egemen güç olmuşlardır ve birbirlerine kuşkuyla bakmaktadırlar. Her ne kadar aralarında savaş olası değilse de, rekabetlerinin giderek artan olumsuz etkisi bölgesel kaosa neden olabileceği²¹ düşünülmelidir.

Böyle bir kaos ortamında Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerinin kendi varlıklarını devam ettirebilecekleri politikalar belirlemeleri zorunluluk arz etmektedir.

Diğer taraftan Türk Cumhuriyetlerinden kaynaklanacak engeller ise yüz yıllardır Rusya tarafından özellikle de Sovyet döneminde uygulanan asimilasyonun bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Burada yaşayan Türklerin bütünleşmesi olasılığını ortadan kaldırmak için Rusya, öncelikle dil birliğine el atmış ve bölgede birbirinden farklı pek çok Türk dili oluşturmuştur. Daha önce de bahsettiğimiz Gaspıralı'nın öncülüğünü yaptığı '*dilde birlik*' fikri Rusya için önemli bir tehdit olarak algılanmış ve Rusya'yı harekete geçirmiştir.

Gaspıralı'nın dilde birlik fikrini yaymasına paralel olarak bu fikre muhalif olanlar da vardır. Ortak edebi dil fikrine karşı olanlar, her boyun kendi lehçesiyle edebiyatlarını oluşturmaları gereğini savunmaktadırlar. Her boyun kendi lehçesiyle birer edebiyat ve dolayısıyla birer dil oluşturmasının, Rusya'nın o derece menfaati olduğunu, Rusya Türklerinin topyekûn hareket etmeleri halinde Rusya'yı karanlık bir gelecek beklediğini bilmektedirler. Bunun için her lehçeye ayrı birer dilmiş gibi ayrı alfabeler verilmesi teklif edilmektedir. Bu teklifi yapan, Rusya'daki Türkleri Ruslaştırmak ve Hıristiyanlaştırmak için büyük gayret sarf eden ve Gaspıralı gibi aydınları bu yolda büyük engel kabul eden Nikolay İlminskiy²² olduğunu da bilmek lazımdır.

²¹ Brzezinski, Zbigniew, Büyük Satranç Tahtası (Çev.: Yelda Türedi), İnkılap Yayınları, İstanbul, 2005, s. 190.

²² Toker, Mustafa, "İsmail Gaspıralı ve "Dilde Birlik" Fikri Üzerine", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 16, Konya 2004, s. 41.

Amaç, Türkleri parçalara bölerek yönetmektir. Ayrıca, ortak Türk kültürü tahrip edilmiştir. Bunların sonucunda bugün de görüldüğü üzere Özbekçe ve Özbek Türkü ve Kültürü, Azerice ve Azeri Türkü ve Kültürü gibi birbirinden farklı Türk milletleri, Türk dilleri ve kültürleri ortaya çıkmıştır. Yine bir Türk Birliği, bu Türk devletlerinin her birisinin siyasi ve ekonomik çıkarına ters düşebilir, hatta bugün Türkistan'da oluşturulması muhtemel bir birlik için bile tartışmalar yaşanmaktadır. Özellikle böyle bir birliğin kurulması halinde liderliğe en yakın aday olarak görülen Özbekistan'ın himayesine girme konusuna diğer Türk devletleri sıcak bakmamaktadırlar. Bu ülkeler Türkiye liderliğinde bir Türk Birliğine de aynı şekilde sıcak bakmayabilirler. Bunun temel nedeni de ilk Türklerin tarih sahnesine çıktıkları coğrafyanın bugünkü Türkistan ve çevresi yani şimdiki Türk cumhuriyetlerinin kurulduğu bölge olmasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar Türkiye bağımsızlığını kazanma açısından diğer Türk devletlerinden daha eski olsa da bu tarihsel gerçeğin temelinde Özbekistan'ın olduğu gibi diğer devletlerin de liderlik iddia ve talepleri olabilecektir.

Türkiye açısından ise hâlihazırdaki pek çok sorunla mücadele etmenin yanı sıra kendisinin liderliğinde bir Türk Birliğinin kurulması külfetli olacaktır. Ayrıca bulunduğu jeopolitik ve coğrafi konumu nedeniyle birçok düşmanı olan Türkiye'nin çok ciddi stratejiler üretmesi gerekecektir. Özellikle de küresel bir güç olan ABD'nin ve bölgesel güç olan Rusya, İran ve Çin'in bölgedeki emelleri ve kendi arasındaki çekişmeleri Türkistan'daki Türk cumhuriyetlerini çok ciddi şekilde etkilemektedir. Rusya ve Çin arasında kalan bu bölge her biri için diğerine karşı bir tampon bölge oluşturmaktadır. Bu nedenle bölgede önemli stratejik oyunlar oynanmaktadır. Özellikle ABD küresel gücünü muhafaza etmek ve sürdürmek için bu bölge üzerinde önemle durmaktadır. Kendisine muhalif bir gücün çıkma ihtimaline karşı baskı ve şiddet yoluyla bölgenin kontrolünü elinde tutmaya çalışmaktadır. Bunun en açık örneği Irak ve Afganistan'ın işgalidir.

Orta Asya'da çeşitli çıkarları olan Rusya federasyonu, Çin, İran ve ABD'nin bölgedeki faaliyetleri ve emelleri iyice analiz edilmelidir. İlk üç ülkenin Türklerin tarihsel ve ezeli rakibi olması da göz ardı edilmemelidir. Rusya'nın bu bölgedeki faaliyetleri geçmişten beri Türk Cumhuriyetleri ve kuruldukları bölge üzerinde sürekli devam etmiştir. Sovyetler Birliğinin dağılması ve çözülmesiyle doğan Türk Cumhuriyetleri arasındaki sınır çizgileri Batılı sömürgeci güçlerin, Afrika'da ve Orta Doğu'da Arap coğrafyasında petrol ve nüfus bölüşüm hesaplarına göre çizdikleri sınır çizgilerinden daha sun'îdir. Rusluk siyasi, idari sınır çizmekle yetinmemiş, Türk toplumlarını kolay bölüp, sindirip yutmak için birbirine yabancılaştıracak politikalar da izlemiştir.²³ Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya güç kaybetmiş, ancak önemli bir geo-stratejik oyuncu olmaya devam ettiğini söylemeye bile gerek yoktur. Varlığı eski Sovyetler Birliği'nin büyük alanında yer alan yeni bağımsız devletleri önemli derecede etkilemektedir. Gittikçe daha fazla dile getirdiği jeopolitik hırsları bulunmaktadır.

²³ Özdağ, Muzaffer, Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği, Toplu Eserler-4, Avrasya-Bir Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s. 201.

Eski gücüne yeniden kavuştuktan sonra, batı ve doğudaki komşularını da belirgin olarak etkileyeceği²⁴ düşünülmelidir.

Bugün bölgede halen güçlü bir etkiye sahip olan Rusya özellikle; bağımsızlıklarını ilan eden Türk Cumhuriyetlerindeki gelişmeleri yakından izlemekte ve onlara nüfuz muhafaza etmeye çalışmaktadır. Rusya bu cumhuriyetleri 'yakın kuşak' olarak görmekte ve bütün dünyaya da bunu böyle kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bu düşünce çerçevesinde Rusya 'kenar kuşak' ve 'nüfuz alanı' olarak algıladığı bu cumhuriyetlerdeki ihtilaflarda arabulucu rolü üstlenmeye veya sessizce müdahale etmeye, buralarda üstler kurmaya, ekonomik kaynaklardan ayrıcalıklı olarak yararlanmaya ayrıca bu cumhuriyetlerde yaşayan etnik Rus azınlığın haklarını koruyup gözetmeye ve onları elde etmeye bütün hileleriyle devam etmektedir. Esasen 'Bağımsız Devletler Topluluğu' formülü, Rus politikasının uygulamaya koyduğu bir formüldür. Bu topluluğa Rusya dışındaki cumhuriyetler istemeyerek de olsa üye olmak zorunda kalmışlardır. Çünkü bu cumhuriyetlerin ekonomik olduğu kadar alt yapı açısından da henüz Rusya'ya bağımlılıkları devam etmekte²⁵ olduğu bilinmelidir.

İran'ın bölge üzerinde önemle durmasının birinci nedeni, ülkesinde çeşitli etnik grupların varlığı özellikle de Azeri Türklerinin çoğunluğu oluşturmasıdır. İkinci neden ise dini bir yöneliştir. Çünkü, İran'ın 1970'lerin sonlarında zafer kazanan köktenci Şii devrimi, 'Thermidorion' evresine giriyor olabilir. Bu da İran'ın jeostratejik rolündeki belirsizliğini artırmaktadır. Bir açıdan, ateist Sovyet Birliğinin çöküşü İran'ın yeni bağımsızlaşmış komşularının dine dönüşüne kapı açmıştır. Başka bir açıdan İran'ın Amerika Birleşik Devletlerine olan düşmanlığı, Azerbaycan'ın yeni kazandığı bağımsızlığın kendi içinde yarattığı endişeler desteklenerek Tahran'ı en azından taktiksel olarak Moskova'yı önelemeye meyletmiştir. Bu endişe İran'ın etnik gerilime hassas olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkenin 65 milyonluk halkının sadece yarısından biraz fazlası Farisidir. Kabaca dörtte biri Azeri, kalanları ise Belucistanlı, Türkmen, Arap ve diğer kabilelerdendir. Kürtler ve Azeriler dışında özellikle Farisiler arasındaki yoğun milliyetçilik ve hatta yayılcı bilinç göz önüne alındığında, hâlihazırda mevcut olan diğerleri İran'ın ulusal birliğini tehdit edecek durumda değildir. Ama bu durum özellikle İran politikasında yeni bir siyasi bunalım olursa, oldukça çabuk değişebilecektir.²⁶

Ayrıca, İran'ın bu bölgede tarihsel bir geçmişe sahip olması ve bu yöndeki emelleri Türklerin bir birlik oluşturması durumunda önemli sorunlar yaratabilecektir. Bu nedenle Türkiye'nin Orta Asya ile yeni ilişkileri İran tarafından rahat bırakılmayacaktır. İran'ın Orta Asya'da binlerce yıldır süren büyük bir siyasal ve kültürel nüfuzu bulunmaktadır. Orta Asya'nın idari dili Türkçe ise, Sovyet dönemine kadar kültürel dili de Farsça olmuştur. Eğitimli Orta Asyalıların

²⁴ Brzezinski, Zbigniew, Büyük Satranç Tahtası (Çev.: Yelda Türedi), İnkılap Yayınları, İstanbul, 2005, s. 69.

²⁵ Budak, Ömer, Türkiye'nin Dünya Ülkeleri Açısından Jeopolitik Önemi ve Avrasya'daki Yeri, Bilge Yayınları, Ankara, 2006, s. 501-502.

²⁶ Brzezinski, Zbigniew., Büyük Satranç Tahtası (Çev.: Yelda Türedi), İstanbul, 2005. İnkılap Yayınları, s. 189.

çoğu Türkçe ve Farsça bilmektedir. Orta Asya ile fiziksel sınıra Türkiye değil İran sahiptir. İran ise Orta Asya'da 'doğal' egemen kültür olduğuna inanmaktadır.²⁷

Çin de bir Türk Birliğinin kurulmasına engel olabilecek önemli bir ülkedir. Nihayetinde sınırları içerisinde önemli bir Türk nüfusu yaşamaktadır. Çin'de yaşayan ve altı milyonluk bir güç oluşturan Uygur Türkleri güçlü bir şekilde Türkiye'ye ve bölgedeki diğer Türk azınlıklara yönelmişlerdir ve Çin tarafından, Orta Asya Türklerine Rusya'nın uyguladığından daha fazla bir baskı ile karşılaşmaktadırlar. Çin yetkilileri Uygurları tamamen eritmeyi ve asimile etmeyi başaramamışlardır. Ancak aktif bir şekilde bu süreci uygulamaktadırlar. Beijing uzun süredir bölgenin demografik yapısını değiştirmek amacıyla buraya çok sayıda Han Çinlisi yerleştirmekte ve Uygurlardan sert tepki almaktadır. Uygurlar bu ciddi demografik tehditten kurtulmak amacıyla dış destek kaynakları aramaktadırlar ve en belirgin adaylardan biri de Türkiye'dir.²⁸ Ayrıca bugün Çin, önemli bölgesel bir güçtür. Tarihinden aldığı büyük güçle ve Çin devletini dünyanın merkezi gören bakış açısıyla daha büyük iddialarda bulunması muhtemeldir. Çin'in yaptığı seçimler Asya'daki gücün jeopolitik dağılımını etkilemeye zaten başlamıştır. Ekonomik momentumu hem daha fazla fiziksel güç kazanmasına, hem de artan hırslarına destek olmaktadır.²⁹

Amerika'nın Avrasya ve Orta Asya'yı kontrol etmek istemesindeki temel neden küresel gücünü korumak ve sürdürmektir. Zira bu bölge jeopolitik teorilerinin dünyanın kalbi olarak nitelendirdiği yerdir.

Diğer taraftan ABD'nin Orta Asya konusunda iki endişesi söz konusudur. Bu endişelerden ilki, gelişmekte olan ve ABD'yi ırküten Çin nüfusu, ikincisi ise siyasi İslâm'ın güç kazanması olarak gösterilebilir.³⁰

Sonuç olarak ABD'nin bu bölgeyi kontrol altında tutmak için uyguladığı stratejilerin temelinde kendisine karşı oluşması muhtemel bir küresel güce engel olma amacı vardır. Türk Birliği kurulması ABD'nin kendi küresel gücüne karşı bir tehlike oluşturacağından buna engel olmak isteyecektir.

Çizmiş olduğumuz bu olumsuz tabloya rağmen bir Türk Birliği mutlaka kurulmalı ve Türkiye de bu birliğin liderliğini üstlenmelidir. Bir Türk Birliğinin kurulması neden önemlidir ve neden bu birliğin lideri Türkiye olmalıdır? Öncelikle Türkiye'nin ve Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığının devamlılığı ve sınırlarının korunması, özellikle buldukları jeopolitik konumları açısından ortak tarih ve kültüre dayalı bir birliğin kurulmasını gerekli kılmaktadır. Kuruldukları coğrafya jeopolitik teorilerinin önemli üzerinde durduğu bir coğrafyadır. Dünyanın kalbi olarak nitelendirilen bu coğrafya küresel güçlerin çıkarları doğrultusunda ilgi odağı

²⁷ Lesser, I.O. ve Fuller, G.E., Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu, (Çev.: Meral Gönenc), ALFA Yayınları, İstanbul, 2000, s. 95.

²⁸ Lesser, I.O. ve Fuller, G.E., a.g.e., s. 94-95.

²⁹ Brzezinski, Zbigniew: Büyük Satranç Tahtası (Çev.: Yelda Türedi), İnkılap Yayınları, İstanbul, 2005, s.69.

³⁰ Budak, Ömer. Türkiye'nin Dünya Ülkeleri Açısından Jeopolitik Önemi ve Avrasya'daki Yeri, Bilge Yayınları, Ankara, 2006, s. 558.

olan bir bölgedir. Sonu gelmez çıkar çatışmalarının yaşandığı bu coğrafyada bir Türk Birliğinin oluşturulması kritik önem taşımaktadır.

Böyle bir birliğin kurulması durumunda doğal olarak bu ülkeler arasında var olan ekonomik, sosyal ve siyasi ilişkiler daha da geliştirilecek ve ülkelerin kalkınması açısından yeni ve güçlü politikalar üretilebilecektir. Kafkasya ve Orta Asya, başta hidrokarbon enerji kaynakları olmaz üzere önemli yer altı zenginliklerine sahiptir ve bu nedenle gerek bölgesel güçlerin gerekse global oyuncuların ilgi alanına girmektedir.³¹ Dünya nüfusunun en yoğun olduğu bölgelerden biri olması nedeniyle önemli bir insan gücüne de sahiptir. Ayrıca ortak bir tarih temeline ve ortak bir kültüre sahip olmalarının bu bölgedeki toplumları birbirine yaklaştıracığı da hesaba katıldığında kurulacak olan bir Türk Birliğinin küresel bir güç olmaması içten bile değildir.

Bir Türk Birliğinin kurulması durumunda Türkiye'nin lider olması birçok açıdan kritik önem taşır. *Öncelikle* Türkiye diğer Türk devletlerine göre daha gelişmiş bir ülkedir. Teknolojik, ekonomik, siyasi, sosyal, eğitimsel, hukuksal ve benzeri pek çok alanda diğer Türk Cumhuriyetlerinin çok fazla ilerisindedir. Bu açıdan diğer Türk devletlerine model olma özelliğine sahiptir ve bu bölgelerde önemli ekonomik, eğitimsel, siyasal yatırımlar yapmaktadır. Örneğin, liberal ekonomiye geçişte, laik ve demokratik bir yönetimi benimseme doğrultusunda Türkiye önemli düzeyde bu devletler üzerinde etkili olmuştur. *İkinci olarak*, Türkiye bağımsız bir devlet olma vasfıyla yaklaşık yüz yıllık bir geçmişe sahipken diğer Türk devletleri yirmi yıllık bir geçmişe sahiptirler. Bu nedenle Türkiye oturmuş ve köklü kurumlara sahiptir. Örneğin, en önemli kurumlardan biri olan ordu, sağlam ve büyük bir yapıya, ileri teknolojik silahlara sahiptir. Türkiye dünyadaki en büyük orduya sahip sayılı ülkelerden biridir. Oysa Türk devletlerinde henüz tam anlamıyla bir ordu kurulamadığı için Türkiye bu yönüyle de onlara askeri eğitim ve destek sağlama konumundadır. *Üçüncü olarak*, Türkiye, Batı dünyasıyla mevcut ilişkileri açısından da diğer Türk devletlerine lider ve onların Batıyla ilişkilerine öncülük edebilecek konuma sahiptir. Türk Cumhuriyetlerinin Batıyla oluşturacakları ilişkiler Türkiye sayesinde gelişebilecektir. Özellikle Türkiye-AB ilişkileri ve Türkiye-ABD ilişkisi Türk Cumhuriyetleri açısından can alıcı önem taşımaktadır. Türk Cumhuriyetleri, Avrupa Konseyi, OECD, IMF, AGIT, AB, NATO'de Türkiye aracılığı sayesinde seslerini duyurma olanağına sahip olmuşlardır. 1992 yılında Kazakistan hariç diğer tüm Türk Cumhuriyetleri Türk diplomasisinin desteğiyle ECO'ya üye olmuştur.³² *Son olarak* da Türkiye, altı yüz yıl dünyaya hükmetmiş olan Osmanlı Devletinin mirasçısı olması ve verdiği kurtuluş mücadelesiyle de diğer Türk devletlerine örnek olma potansiyelindedir. Zira Türkiye kurtuluş mücadelesiyle dünyanın en büyük ülkelerine karşı çıkmış ve kendi küllerinden doğmayı başarmış bir ülkedir. On milyonluk bir nüfusla tüm dünyaya kafa tutmuş bir ülkedir. Tüm bunlar dikkate alındığında kurulacak bir

³¹ Çaman, Efe, "Kafkasya ve Orta Asya'da Türkiye'nin Yeni Bölgesel Politikası: Dış Politikanın Yönelim Sorunsalı", Avrasya Dosyası, 2006, C:12, S:1, s. 202.

³² Çaman, Efe, "Kafkasya ve Orta Asya'da Türkiye'nin Yeni Bölgesel Politikası: Dış Politikanın Yönelim Sorunsalı", Avrasya Dosyası, 2006, C:12, S:1, s. 194.

Türk Birliğinin önderi, Türkiye olması hem tarihsel gerçeklikler hem de psikik nedenlerden ötürü kaçınılmaz gözükmektedir.

Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazandıkları gündün bu yana birlik oluşturma faaliyetleri zaman zaman gündeme gelmiştir. Bunlar başta alfabe ve dilde birlik oluşturma girişimleri, ekonomik ve siyasi anlaşmalar, Türk Cumhuriyetleri zirvesi, Türk Bir-Dev Kurultayları gibi projeler olmakla birlikte henüz istendik düzeyde bir gelişme gösterme gücünü sergilememişlerdir. Dolayısıyla bu girişimler beklentileri karşılayacak düzeyde değildirler.

Bu girişimlerin dışında bölgede, yani Orta Asya'da hâlihazırda bir birlik vardır. Bu birlik Rusya federasyonu ve Çin'in önderliğinde, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'dan oluşan altı üyeli Şangay İşbirliği Örgütü'dür. Bu örgüt, ilgili ülkelerin terör ve sınır sorunlarını çözmek amacıyla kurulmuştur. Temel amacı bu gözükse de, asıl amaç Çin'in ve özellikle de Rusya federasyonunun ABD ve NATO'ya karşı oluşturmuş oldukları karşıt bir oluşumdur. Yani aslında örgüt, Çin ve Rusya federasyonunun güdümünde ve öncelikli olarak bu ülkelerin çıkarlarına hizmet etmektedir. Rusya federasyonu ve Çin açısından diğer dört üyenin varlığı bu ezeli iki rakibin arasında bir tampon bölge oluşturması nedeniyle önem taşımaktadır. Diğer taraftan Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan ve Özbekistan açısından ise bu birlik kendilerini her anlamda güvence altına alma özelliği taşımaktadır. Türkiye'nin ise bu birliğe katılma isteği ve talebi bulunmaktadır. Ancak Türkiye'nin bu birliğe katılması bölgede bir güç dengesinin oluşturulması açısından önemli olsa da diğer taraftan Rusya ve Çin'i tehdit olarak gören ABD ve NATO'nun tepki ve yaptırımlarıyla karşı karşıya kalma riskini doğuracaktır. Diğer taraftan Türkiye'nin birliğe katılması, görünüşte doğuyla batı arasında bir denge unsuru olmasına neden olabilir. Bu yaklaşımla Türkiye'nin birliğe katılmasına olumlu yaklaşan Çoğal'a göre; Orta Asya'da, Çin ve Rusya'nın önderliğinde, terörle mücadeleden ortak enerji yatırım alanlarına kadar çok geniş bir yelpazede işbirliğini geliştiren ve hızla kurumsallaşmasını tamamlayan Şangay İşbirliği Örgütü ile ilişkilerin artırılması Türkiye'nin öncelikleri arasında yer almalıdır. Zira jeopolitik konumu itibarıyla doğu batı arasında bir köprü niteliği taşıyan ve yönünü Batı'ya çevirmiş bulunan Türkiye'nin ABD ve AB ile olan ilişkilerine zarar vermeden ve uygun bir zamanlamayla, geleceğin küresel güç odağı olma potansiyeline sahip böylesi bir örgüte gözlemci veya tam üye olarak katılması, bölgede etkili bir denge politikası uygulamasına da yardımcı olacaktır. Ayrıca Şangay İşbirliği Örgütü alanı içinde bulunan Kafkasya bölgesinin jeo-kültürel yapısı, Türkiye'nin bu coğrafyada çok kısa sürede etkinlik sağlayabilmesini mümkün kılacaktır.³³

Tüm bunlara rağmen, Şangay İşbirliği Örgütü, önderi olan Çin ve Rusya'nın, gözlemci üye olan İran'ın ve katılması muhtemel Türkiye'nin de varlığıyla çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olabilir. Özellikle bu dört ülkenin her birinin diğerlerinin ezeli rakibi olduğu da göz önünde bulundurulursa bu örgütün temellerinin sağlam olmadığı, ömrünün uzun süreli olmayacağı söylenebilir.

³³ Çoğal, Nejat. "Şangay İş Birliği Örgütü ve Türkiye'nin Yol Haritası", <http://www.turkocagi.org.tr/modules.php?name=Yorumlar&pa=showpage&pid=64>

Hedefleri, duygulanımları, kültürel yapıları birbirinden farklı bu ülkelerin kendi aralarında yaşayacakları sıkıntılar zaman içinde ekonomik çıkar çatışmalarının ötesine geçerek tarihsel, kültürel, dinsel ve etnik alanlara da sıçrayabilecektir. Bunun bir takım izleri geçmişten bugüne gözlenmiştir. Bu nedenle özellikle Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri açısından bugün bu örgütün içinde yer almak gerekli ve kaçınılmaz gibi görünse de uzun vadede doğuracağı sonuçlar açısından umut verici görünmemektedir.

SONUÇ

Sonuç itibarıyla tarihsel geçmişi aynı olan; dil, kültür ve inanç ortaklığına sahip Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri halkının, liderliğini Türkiye'nin üstleneceği bir Türk Birliğini kurmaları, küresel güçler karşısında Türklerin geleceğini teminat altına alacak günümüzün en önemli projesi olarak değerlendirilmelidir. Böyle bir projenin gerekliliğini yukarıda anlattığımız teknik gerekçeler dışında izah edecek bir takım psikik ve tinsel nedenler de vardır. Örneğin, tarihsel gerçeklikler Türklerin duygusal ve değerlerine bağlı, hatta kimi zaman bu değerler uğruna ulusal çıkarlarını bir kenara bırakabilen bir millet olduğunu göstermektedir. Türkler, ABD ve AB ülkeleri gibi yalnızca ulusal çıkarlar temelinde oluşturulan birliklerde hiçbir zaman gerçek anlamda yeterince mutlu olmamışlardır. Ulusal çıkarları için manevi ve kültürel değerlerini ikinci plana almak zorunda kaldıkları zamanlarda ise güvenle sırtını döndükleri milletler tarafından hayal kırıklığına uğratılmışlardır. Özellikle Türkiye Türkleri, tarihsel geçmişinde kendilerinin kendilerinden başka gerçek dostu olmadığını gösteren acı deneyimler yaşamışlardır. Bu nedenle Türkiye'nin bir Türk Birliğini yaratma doğrultusundaki inancını asla kaybetmemelidir. Adalet, insan hakları, demokrasi gibi alanlarda Batılı güçlerin sözde iradesine güvenmek yerine, oluşturacağı bir Türk Birliği sayesinde hem teoride, hem uygulamada evrensel değerleri küresel güçlere öğreten bir güç olmayı amaçlamalıdır. Bu anlamda bakınca oluşturulabilecek bir Türk Birliği projesi, yalnızca Türkiyeli Türklerin değil dünyanın her yerinde yaşayan Türklerin kaybettikleri ya da kaybetmek zorunda kaldıkları onur ve saygınlıklarını geri kazanmalarını sağlayacak ulvi bir erek olarak görülmelidir.

KAYNAKÇA

- Agacanov, S.G., **Oğuzlar**, İstanbul, 2003.
- Akçura, Y., **Üç Tarz-ı Siyaset**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1976.
- Budak, Ö., **Türkiye'nin Dünya Ülkeleri Açısından Jeopolitik Önemi ve Avrasya'daki Yeri**, Ankara, 2006.
- Brzezinski, Z., **Büyük Satranç Tahtası** (Çev.: Yelda Türedi), İstanbul, 2005.
- Çaman, E., "Kafkasya ve Orta Asya'da Türkiye'nin Yeni Bölgesel Politikası: Dış Politikanın Yönelim Sorunsalı", **Avrasya Dosyası**, 2006, C:12, S:1.
- Çora, A.N., **Birleşik Türk Devletleri**, İstanbul, 2004.
- Çoğal, N., "Şangay İş Birliği Örgütü ve Türkiye'nin Yol Haritası",
- <http://www.turkocagi.org.tr/modules.php?name=Yorumlar&pa=sowpage&pid=64>
- Gültepe, N., **Turan** (Turancılık Tarihinin Kaynakları), İstanbul, Tarihsiz.
- İlhan, S., **Jeopolitik Duyarlılık**, İstanbul, 2003.
- İlhan, S., **Türkiye'nin ve Türk Dünyasının Jeopolitiği**, Ankara, 1993.
- Lesser, I.O. ve Fuller, G.E., **Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu** (Çev.: Meral Gönenç), İstanbul, 2000.
- Özey, R., "Tarihte Türk Devletleri Coğrafyası", **Sosyoloji Yıllığı-Kitap 15**, İstanbul, 2006
- Özdağ, Ü., "Türk Tarihinin ve Geleceğinin Jeopolitik Çerçevesi", **Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi**, Sayı: 3, Ankara.
- Toker, M., "Gaspıralı ve Dilde Birlik Fikri Üzerine", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 16, Konya, 2004.
- Özdağ, M., **Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği**, Toplu Eserler-4, Ankara, 2003.